

02/2019

LINÓNGI ^{YA} MOSENZELI

EYEBISAKA BOKONZI YA YEHOVA

YA MAKOMI MINENE

MASOLO YA BOYEKOLI MPO NA:
08/04-05/05/2019

Batelá bosembo na yo!

*“Kino nakokufa, nakotika bosembo
na ngai te!”—YOBO 27:5.*

LOYEMBO 34

Tambolá na bosembo

NA MOKUSE

Bosembo ezali nini? Mpo na nini Yehova asepelaka ete basaleli na ye bámonisa ezaleli yango? Mpo na nini bosembo ezali na ntina mpo na mokomoko na biso? Lisolo oyo ekosalisa biso tózwa biyano ya Biblia na mituna yango. Ekosalisa mpe biso tómona polele ndenge ya kozala na ekateli makasi ya kobatela bosembo mokolo na mokolo. Kosala bongo ekomemela biso mapamboli ebele.

KANISÁ ete makambo oyo misato ekómeli Batatoli ya Yehova. (1) Elenge mwasi moko azali na eteyelo mpe mola-kisi asengi bana-kelasi nyonso básangana na fêti oyo eyokani te na mateya ya Biblia. Elenge yango ayebi ete fêti yango esepelisaka Nzambe te, mpe na limemya nyonso aboyi. (2) Elenge mobali moko ya nsóninsoni azali kosa-kola ndako na ndako. Amikundweli ete mwana moko ya kelasi na bango afandaka na ndako oyo elandi, mpe mwana yango aseka Batatoli ya Yehova. Atako bongo, elenge mobali yango akei na ndako yango mpe abeti porte. (3) Mobali moko asalaka mosala makasi mpo na koleisa libota na ye, kasi mokolo moko pato na ye asengi ye asala likambo moko oyo ebongi te to oyo ebuki mibeko. Atako akoki kobungisa mosala, mobali yango ayebisi pato ete akosala yango te mpe akotosa mibeko mpo Nzambe asengi bongo epai ya basaleli na ye.—Rom. 13:1-4; Ebr. 13:18.

² Ezaleli nini omoni epai ya bato wana misato? Mbala mosusu omoni bizaleli ebele, na ndakisa mpiko, mpe kolongobana. Kasi bamonisi mpe ezaleli moko ya motuya mpenza: bosembo. Bango nyonso misato batikali sembo epai ya Yehova. Mokomoko aboyi kobuka mibeko ya Nzambe. Bosembo etindi bango básala ndenge oyo basali. Na ntembe te, Yehova asepeleli na bango ndenge bamonisi ezaleli yango. Biso mpe tolingaka kosepelisa Tata na biso ya likoló. Na yango, tótalela mituna oyo: Bosembo ezali nini? Mpo na nini bosembo ezali na ntina mingi? Mpe

-
1. Ndenge nini Batatoli oyo paragafe elobeli batosaki Yehova?
 2. Mituna nini tokotalela, mpe mpo na nini?

ndenge nini tokoki kokómisa makasi ekateli na biso ya kobatela bosembo na ntango oyo ya mikakatano?

BOSEMBO EZALI NINI?

³ Mpo na biso basaleli ya Nzambe, bosembo elimboli kolinga Yehova na motema mobimba mpe kokangama makasi na ye; yango ekosala ete tózwaka ntango nyonso bikateli oyo ekosepelisa ye. Tótala ndenge Biblia esalelaka liloba bosembo. Na Biblia, liloba “bosembo” elimboli libosoliboso mobimba, oyo ezangi mbeba to oyo ezali ndambo te. Na ndakisa, Bayisraele bazalaki kopesa Yehova mbeka ya nyama, mpe Mibeko elobaki ete nyama yango esengelaki kozala na mbeba ata moko te.* (Lev. 22:21, 22) Basaleli ya Nzambe basengelaki te kopesa nyama oyo ezangi lokolo moko, litoi moko, to liso moko; basengelaki mpe te kopesa nyama oyo ezali na maladi. Mpo na Yehova, ezalaki na ntina ete nyama ezala ya mobimba, ezanga mbeba, mpe ezala ya ndambo te. (Mal. 1:6-9) Tokoki komona ntina oyo Yehova alingaka eloko oyo ezangi mbeba to oyo ezali mobimba. Soki tozali kosomba eloko moko, ezala mbuma, buku, to esaleli moko boye, tozwaka te oyo ezali na mbeba to oyo ezali ndambo. Tolingaka oyo ezali ya mobimba, ezangi mbeba, to ezali ya ndambo te. Yehova mpe amiyokaka bongo mpo na bolingo oyo tolingaka

* Liloba ya Ebre oyo ebongolami na “kozanga mbeba” mpo na nyama ezali na boyokani na liloba “bosembo” oyo esalelamaka mpo na bato.

3. (a) Bosembo elimboli nini mpo na biso? **(b)** Bandakisa nini ekoki kosalisa biso tóyebe soki bosembo elimboli nini?

ye mpe bosembo na biso. Esengeli kozala ya mobimba, ezanga mbeba, mpe ezala ya ndambo te.

⁴ Elingi nde koloba ete tosengeli kozala bato ya kokoka mpo tómonisa bosembo? Mbala mosusu tomonaka ete tozali mpenza bato ya kozanga kokoka, to kutu tosalaka mabunga ebele. Tótalela ntina mibale oyo tosengeli te kokanisa ete esengeli tózala bato ya kokoka mpo tómonisa bosembo. Ya liboso, Yehova atyaka likebi na mabunga na biso te. Liloba na ye elobi: “Soki otalaka kaka mabunga, Ee Yah, Ee Yehova, nani akotelema?” (Nz. 130:3) Yehova ayebi ete tozali bato ya kozanga kokoka, bato ya masumu mpe mbala mingi alimbisaka biso. (Nz. 86:5) Ya mibale, ayebi esika makoki na biso esuki, mpe asengaka biso te tósala makambo oyo tokokoka te. (Tángá Nzembo 103:12-14.) Sikoyo, na ndenge nini tokoki kozala mobimba, na mbeba te mpe ndambo te na miso na ye?

⁵ Bolingo nde etindaka basaleli ya Yehova bámonisa bosembo. Tosengeli kolina Tata na biso ya likoló mpe kokangama na ye makasi, na ndenge ya mobimba, ya kozanga mbeba mpe ya ndambo te. Soki bolingo na biso etikali bongo, ata na ntango ya komekama, wana tomonisi bosembo. (1 Nt. 28:9; Mat. 22:37) Tókanisa lisusu Batatoli misato oyo tolobelaki na ebandeli. Nini etindaki bango básala ndenge basalaki? Elenge mwasi wana alingaka kosakana ata mwa moke te na eteyelo? To elenge mobali

-
4. (a) Mpo na nini moto ya kozanga kokoka akoki komonisa bosembo? (b) Na kotalela Nzembo 103:12-14, Yehova asengaka biso nini?
5. Ndenge nini bolingo etindaka basaleli ya Yehova bámonisa bosembo?

azalaki na mposa bá yokisa ye nsoni na porte moko? Mpe tata wana ya libota azalaki koluka kobungisa mosala? Te. Bayebi nde ete Yehova atyá mibeko ya sembo, mpe balingaki kosala makambo oyo ekosepelisa Tata na bango ya likoló. Bolingo oyo balingaka Yehova etindaki bango bá zwa bikateli oyo ekosepelisa ye. Na ndenge yango, bamonisaki bosembo na bango na misala.

MPO NA NINI BOSEMBO EZALI NA NTINA MINGI?

⁶ Mpo na nini bosembo ezali na ntina mingi mpo na mokomoko na biso? Ezali na ntina mingi mpo Satana abetelá Yehova ntembe, abetelá mpe yo ntembe. Anzeli yango oyo atombokaki, amikómisaki Satana, to “Motemeli,” na elanga ya Edene. Alukaki kobebisa lokumu ya Yehova na ndenge alobaki ete Nzambe azali Moyangeli ya mabe, ya moyimi mpe oyo azangi bosembo. Likambo ya mawa, Adama ná Eva bandimelaki Satana, mpe batombokelaki Yehova. (Eba. 3:1-6) Bomo na elanga ya Edene epesaki bango mabaku ndenge na ndenge ya kokómisa makasi bolingo na bango mpo na Yehova. Kasi, na ntango oyo Satana abimisaki ntembe, bolingo na bango ezalaki ya mobimba te, ezalaki na mbeba mpe ezalaki ya ndambo. Motuna mosusu oyo ebimaki yango oyo: Moto akoki kotikala sembo epai ya Yehova Nzambe mpo alingaka ye? Na maloba mosusu, bato bakoki mpenza komonisa bosembo? Motuna yango ebimaki mpo na Yobo.

6. (a) Mpo na nini bosembo ezali na ntina mingi? (b) Na ndenge nini Adama ná Eva bamonisaki bosembo te?

⁷ Yobo azalaki na bomoi na eleko oyo Bayisraele bazalaki na Ezipito. Moto moko te azalaki sembo lokola ye. Ndenge moko na biso, Yobo azalaki moto ya kozanga kokoka. Asalaki mabunga. Kasi, Yehova alingaki ye mpo na bosembo na ye. Emonani lokola ete Satana asilaki kotumola Yehova mpo na bosembo ya bato. Yango wana, Yehova abendaki likebi ya Satana epai ya Yobo. Bomoi ya Yobo emonisaki polele ete Satana azali mobuki-lokuta! Satana asengaki ete bosembo ya Yobo emekama. Yehova atyelaki moninga na ye Yobo motema, mpe atikaki Satana ameka ye.—**Tángá Yobo 1:8-11.**

⁸ Satana azali mabe mpenza, mpe azali mobomi. Asalaki ete bozwi nyonso ya Yobo esila, abomaki basaleli na ye, mpe abebisaki lokumu na ye. Atyaki miso na libota ya Yobo, abomaki bana na ye zomi. Na nsima, abwakelaki Yobo maladi ya mabe, abimaki babibo oyo enyokolaki ye nzoto mobimba, kobanda na motó tii na makolo. Mwasi ya Yobo abulunganaki mpe azalaki na mawa mingi; ayebisaki Yobo atika bosembo na ye, alakela Nzambe mabe mpe akufa. Yobo asengaki liwa, kasi akobaki kobatela bosembo na ye. Na nsima, Satana alukaki mayele mosusu. Asalelaki mibali misato oyo bazalaki baninga ya Yobo. Mibali yango bayaki kotala Yobo mpo na mwa mikolo, kasi babondisaki ye te. Balobaki makambo ebele ya mabe mpe bapamelaki ye. Balobaki ete Nzambe nde abimiselaki ye bampasi wana mpe ete azalaki kokipe bosembo na

7. Na kotalela Yobo 1:8-11, Yehova ayokaki ndenge nini mpo na bosembo ya Yobo? Bongo Satana?

8. Ndenge nini Satana anyokolaki Yobo?

ye te. Balobaki kutu ete Yobo azalaki moto mabe mpe abongaki na makambo ya mpasi oyo ezalaki kokómela ye! —Yobo 1:13-22; 2:7-11; 15:4, 5; 22:3-6; 25:4-6.

⁹ Yobo asalaki nini mpo na mikakatano nyonso wana? Azalaki moto ya kokoka te. Na nkanda nyonso, apamela-ki babondisi yango ya lokuta mpe alobaki makambo oyo na nsima amonaki ete ezalaki bilobaloba mpamba. Amimonaki moyengebene na esika alongisa boyengebene ya Nzambe. (Yobo 6:3; 13:4, 5; 32:2; 34:5) Kasi, ata na ntango wana ya mpasi mpenza, Yobo aboyaki kopesa Yehova Nzambe mokongo. Aboyaki kondima lokuta ya baninga na ye wana. Alobaki boye: “Nakoki kokanisa ata moke te ete natanga bino bayengebene! Kino nakokufa, nakotika bosembo na ngai te!” (Yobo 27:5) Maloba yango ezali na ntina mingi mpenza. Yobo aboyaki kotika bosembo na ye; biso mpe tokoki kosala bongo.

¹⁰ Ntembe oyo Satana abimisaki mpo na Yobo etali mpe mokomoko na biso. Na ndenge nini? Satana alobaka ete olingaka Yehova Nzambe mpenza te, ete okotika kosalela ye mpo na kobikisa bomoi na yo, mpe ete okokoka te kobatela bosembo na yo! (Yobo 2:4, 5; Em. 12:10) Yango etindi yo omiyoka ndenge nini? Na ntembe te, esali yo mpasi mpenza! Kasi, kanisá naino: Yehova atyelaka yo motema mpe apesi yo libaku moko ya malamumu. Atiki Satana ameka bosembo na yo. Atye motema ete okoki kobatela bosembo na yo mpe kosalisa na komonisa ete Sa-

9. Atako amekamaki makasi, Yobo aboyaki kosala nini?

10. Na ndenge nini ntembe oyo Satana abimisaki mpo na Yobo etali mpe yo?

tana azali mobuki-lokuta. Mpe alaki ete akosalisa yo mpo osala yango. (Ebr. 13:6) Ezali libaku malamu mpenza ete Moyangeli ya molóngó mobimba atyela yo motema! Omoni mpo na nini bosembo ezali na ntina mingi? Esalisaka biso tómonisa lokuta ya Satana, tóbatela lokumu ya nkombo ya Tata na biso mpe tómonisa ete tondimi boyangelina na ye. Ndenge nini tokoki kobatela bosembo na biso?

NDENGE OYO TOKOKI KOBATELA BOSEMBO NA BISO LELO OYO

¹¹ Satana abakisi mpenza milende mpo na konyokola biso na ‘mikolo oyo ya nsuka’ mpe ya mpasi. (2 Tim. 3:1) Na ntango oyo ya yikiyiki, ndenge nini tokoki kokómisa makasi ekateli na biso ya kobatela bosembo na biso? Na likambo oyo mpe, tokoki kozwa mateya epai ya Yobo. Bambula ebele mpenza liboso ete amekama, Yobo abatelaki bosembo na ye epai ya Yehova mbala mingi. Tótalela mateya misato oyo tokoki kozwa epai ya Yobo na likambo etali kokómisa makasi ekateli na biso ya kobatela bosembo na biso.

¹² Koyekola kobanga Yehova esalisaki Yobo akóma kolinga ye mingi. Yobo alekisaki ntango mingi na kotalatala biloko ya kokamwa oyo Yehova akelá. (Tángá Yobo 26:7, 8, 14.) Yobo akamwaki mingi ntango akanisaki mabele, likoló, mapata, mpe nkake, kasi andimaki ete

11. Na likambo nini tokoki kozwa mateya epai ya Yobo?

12. (a) Ndenge emonisami na Yobo 26:7, 8, 14, nini esalisaki Yobo akolisa ezaleli ya kobanga mpe komemba Yehova? (b) Nini ekoki kosalisa biso tóbangi Nzambe?

ayebaki kaka mwa makambo moke mpo na ebele ya biloko oyo Nzambe akelá. Azalaki mpe kozwa maloba ya Yehova na motuya. Alobaki boye: “Nabombi maloba ya monoko na ye.” (Yobo 23:12) Yobo azalaki kobanga Yehova mpe komemya ye mingi. Alingaki Tata na ye mpe alukaki kosepelisa ye. Na yango, ekateli ya Yobo ya kobatela bosembo na ye ezalaki se kokóma makasi. Tosengeli komekola Yobo. Na bokeseni na bato ya mikolo ya Yobo, biso toyebi makambo mingi mpenza oyo etali biloko ya kokamwa oyo Nzambe akelá. Mpe tozali na Biblia mobimba, oyo ekomamaki na litambwisi ya elimo santu ya Nzambe, mpo na kosalisa biso tóyeba bizaleli ya Yehova. Makambo nyonso oyo toyekolaka ekoki kosalisa biso tóbanga ye. Soki tozali kobanga mpe komemya Yehova, yango ekotinda biso tólinga ye, tótosa ye, mpe tózala na ekateli makasi ya kobatela bosembo na biso.—Yobo 28:28.

¹³ Kotosa Nzambe na makambo nyonso esalisaki Yobo azala na ekateli makasi ya kobatela bosembo na ye. Yobo ayebaki ete mpo amonisa bosembo, asengeli kotosa Yehova. Kutu, mbala nyonso oyo totosaka Yehova, tokómisaka makasi ekateli na biso ya kobatela bosembo. Yobo asalaki makasi atosaka Nzambe mokolo na mokolo. Na ndakisa, azalaki komemya basi. (Tángá Yobo 31:1.) Lokola azalaki na mwasi na ye, ayebaki ete ezali malamu te kolula mwasi mosusu. Lelo oyo, mokili emekaka biso mingi na makambo ya pite. Ndenge moko na Yobo, tokoboya kolula moto nyonso oyo azali molongani na biso te?

13-14. (a) Ndenge emonisami na Yobo 31:1, ndenge nini Yobo amonisaki botosi? (b) Ndenge nini tokoki kolanda ndakisa ya Yobo?

Tokoboya mpe kotala bililingi ya mbindo to pornografi ya ndenge nyonso? (Mat. 5:28) Soki tozali komipekisa ndenge wana mokolo na mokolo, tokozala na ekateli makasi ya kobatela bosembo na biso.

¹⁴ Yobo atosaki mpe Yehova na ndenge oyo azalaki kotalela biloko ya mokili. Ayebaki ete soki atyeli bozwi na ye motema, akosala libunga moko monene mpe akozwa etumbu. (Yobo 31:24, 25, 28) Lelo oyo, bato ebele balingi biloko ya mokili. Soki toyekoli kotalela mbongo mpe biloko ya mokili na bokatikati, ndenge Biblia esengi biso, tokozala na ekateli makasi ya kobatela bosembo na biso. —Mas. 30:8, 9; Mat. 6:19-21.

Ndenge nini tokoki kokómisa makasi ekateli na biso
ya kobatela bosembo na biso?

(Talá paragafe 12)

Tokozala na ekateli makasi ya kobatela bosembo na biso
soki toboyaka kotala pornografi, totalelaka biloko ya mokili
na bokatikati, mpe totyaka makanisi na elikya na biso
(Talá paragrafe 13-15)

15 Kozala ntango nyonso na elikya ete Nzambe akopesa ye mbano esalisaki Yobo abatela bosembo na ye. Yobo andimaki ete Nzambe azalaki kosepela na bosembo na ye. (Yobo 31:6) Atako amekamaki makasi, atyaki motema ete nsukansuka Yehova akopesa ye mbano. Na ntembe te, yango esalisaki ye akangama na bosembo na ye. Yehova asepelaki mpenza na bosembo ya Yobo mpe apambolaki ye mingi, atako azalaki kaka moto ya kozanga kokoka! (Yobo 42:12-17; Yak. 5:11) Yobo akozwa lisusu mbano monene koleka na mikolo oyo ezali koya. Ozalaka mpenza na elikya ete Yehova akopesa yo mbano mpo na bosembo na yo? Nzambe na biso abongwani te. (Mal. 3:6) Soki tozali kobosana te ete azwaka bosembo na biso na

15. (a) Nini esalisaki Yobo abatela bosembo na ye? (b) Mpo na nini kobosana te elikya oyo Yehova apesi ekoki kosalisa biso?

motuya, tokoki kobatela na motema na biso elikya kito-ko mpo na mikolo oyo ezali koya.—1 Tes. 5:8, 9.

¹⁶ Na yango, kotika bosembo na yo ata mokolo moko te! Na bantango mosusu, okoki komona ete bato nyonso zingazinga na yo bazali sembo te kaka yo, kasi yebá ete ozali yo moko te. Ozali na kati ya bamilio ya bato ya sembo oyo bazali kobatela bosembo na bango na mokili mobimba. Okozala mpe na molongo ya mibali ná basi ya kondima oyo babatelaki bosembo na bango na ntango ya kala, ata liboso ya liwa. (Ebr. 11:36-38; 12:1) Biso nyonso tózala na ekateli ya kosala lokola Yobo, oyo alobaki ete: “Na-kotika bosembo na ngai te!” Mpe tiká ete bosembo na biso epesa Yehova nkembo libela na libela!

16. Tosengeli kozwa ekateli ya kosala nini?

BILILINGI Lokasa 11: Yobo, ntango akómi naino mobange te, azali kolakisa bana na ye mosusu biloko ya kokamwa oyo Yehova akelá.

Lokasa 12: Ndeko mobali moko aboyi kotala pornografi oyo baninga ya mosala bazali kotala; atemeli moto oyo azali kotinda ye asomba televizyo ya monene mpo azali na mbongo ya kosomba yango te; mpe azwi ntango ya kobondela mpe komanyola elikya ya Paradiso.

OKOPESA EYANO NINI?

■ Bosembo ezali nini?	■ Mpo na nini bosembo ezali na ntina mingi?	■ Ndenge nini okoki kómisa makasi ekateli na yo ya kobatela bosembo na yo?

Luká komikitisa mpe sepelísá Yehova

*“Bóluka Yehova, bino nyonso bato ya komikitisa
ya mabele . . . Bóluka komikitisa.”—SEF. 2:3.*

LOYEMBO 80

‘Bómeka mpe bómona malamú ya Yehova’

NA MOKUSE

Moto moko te kati na biso abotamá moto ya komikitisa. Tosengeli kolona ezaleli yango. Tokoki komona ete ezali mpasi te komonisa komikitisa ntango tozali elongo na bato ya kimya, kasi ekoki kozala mpasi kosala yango ntango tozwani matata na bato ya lolendo. Na lisolo oyo, tokolobela mwa mikakatano oyo ekoki kosenga tólonga mpo na kokolisa ezaleli ya komikitisa.

BIBLIA elobi ete Moize azalaki “na komikitisa mingi koleka bato nyonso oyo bazalaki na mabele.” (Mit. 12:3) Elingi nde koloba ete Moize azalaki makasi te, azalaki kobanga kozwa bikateli, to azalaki kobanga komonisa ngámbo oyo azali? Bato mosusu balobaka ete moto ya komikitisa azalaka bongo. Kasi likanisi wana ezali solo ata moke te. Moize azalaki na makasi, na mpiko mpe azalaki kozwa bikateli. Na lisalisi ya Yehova, akendaki kokutana na mokonzi ya nguya ya Ezipito, akambaki bato soki milio 3 na esobe, mpe asalisaki Bayisraele bálonga banguna na bango.

² Tozali te na mikakatano oyo Moize alongaki, kasi mokolo na mokolo tokoki kokutana na bato to makambo oyo esalaka ete kobatela ezaleli ya komikitisa ezala mpasi. Nzokande, elaka moko ya malamumu esengeli kolendisa biso tólona ezaleli yango. Yehova alobi ete “bato ya komikitisa bakozwa mabele.” (Nz. 37:11) Omonaka ete ozali na komikitisa? Bato mosusu mpe bakoloba bongo? Liboso ya koyanola na mituna wana ya ntina mingi, tosengeli liboso koyeba soki kozala na komikitisa elimboli nini.

-
- 1-2. (a) Biblia elobi nini mpo na Moize, mpe makambo nini asalaki?
(b) Elaka nini esengeli kolendisa biso tólona ezaleli ya komikitisa?

KOMIKITISA EZALI NINI?

³ Komikitisa* ezali lokola liyemi moko ya kitoko. Na ndenge nini? Ndenge kaka moto oyo asalaka mayemi asangisaka langi ndenge na ndenge ya kitoko mpo na kosala liyemi, biso mpe tosengeli kosangisa mwa bizaleli ya kitoko mpo tózala bato ya komikitisa. Kati na bizaleli yango, tokoki kotánga botosi, motema petee to boboto, mpe mpiko. Mpo na nini tosengeli mpenza komonisa bizaleli yango mpo Yehova asepelela na biso?

⁴ Kaka bato ya komikitisa nde batosaka makambo oyo Nzambe asengi. Na ndakisa, Nzambe asengi biso tózala na boboto, motema petee. (Mat. 5:5; Gal. 5:23) Ntango tosalaka makambo oyo Nzambe asengi, Satana ayokaka nkanda. Na yango, ata soki tozali na komikitisa mpe na boboto, bato mingi ya mokili ya Satana bayinaka biso. (Yoa. 15:18, 19) Yango wana, tozali na mposa ya mpiko mpo na kotemela Satana.

⁵ Moto oyo azali na komikitisa te azalaka na lolendo,

* **NDIMBOLA YA MALOBA: Komikitisa.** Bato ya komikitisa basalelaka basusu makambo na boboto mpe batikalaka kimya ata ntango basusu basilikisi bango. Bazalaka na lolendo te mpe bamitombolaka te; bamonaka ete basusu baleki bango. Ntango basaleli yango mpo na kolobela Yehova, komikitisa elimboli ete asalelaka bato oyo bazali na nse na ye makambo na bolingo mpe na motema mawa.

3-4. (a) Komikitisa ezali lokola nini? (b) Tosengeli komonisa bizaleli nini mpo tózala bato ya komikitisa, mpe mpo na nini?

5-6. (a) Mpo na nini Satana ayinaka bato ya komikitisa? (b) Tokozwa biyano na mituna nini?

azalaka na nkanda makasimakasi, mpe atosaka Yehova te. Satana azalaka bongo. Yango wana ayinaka mpenza bato ya komikitisa! Bizaleli na bango ya malamuni emonisaka polele ete azali mabe mpenza. Mpe likambo ya mabe koleka mpo na Satana, bamonisaka ete azali mobuki-lokuta. Mpo na nini? Mpo ata soki alobi nini to asali nini, akoki te kopekisa bato ya komikitisa básalela Yehova!—Yobo 2:3-5.

⁶ Ntango nini ekoki kozala mpasi tómonisa ezaleli ya komikitisa? Mpe mpo na nini tosengeli kokoba koluka komikitisa? Mpo na kozwa biyano na mituna wana, tótalela ndakisa ya Moize, ya Baebre misato oyo bazalaki baombo na Babilone, mpe ndakisa ya Yesu.

NTANGO NINI EZALAKA MPASI KOMONISA KOMIKITISA?

⁷ Ntango bapesi biso bokonzi: Ekoki kozala mpasi mpo moto oyo azali na bokonzi amonisa komikitisa, mingimungi ntango moto oyo azali na nse ya bokonzi na ye azangi limemya epai na ye, to alobi ete azwaka bikateli ya mabe. Likambo ya ndenge wana esilá kokómela yo? Soki moto ya libota na yo asali bongo, okosala nini? Talá ndenge oyo Moize asalaki.

⁸ Yehova atyaki Moize akamba ekólo Yisraele mpe apesaki ye nzela ya kokoma mibeko oyo ezalaki kotambwisa ekólo yango. Ntembe ezalaki te ete Yehova azalaki kosalisisa Moize. Atako bongo, Miriame ná Arona, bandeko ya

7-8. Moize asalaki nini ntango basusu bazangaki limemya epai na ye?

Moize, balobaki mabe mpo na ye mpe balobaki ete azwaki ekateli ya mabe na kotalela mwasi oyo abalaki. Bato mosusu, soki bazalaki na bokonzi lokola Moize, bakokaki koyoka nkanda makasi mpe kozongisa mabe na mabe, kasi Moize asalaki bongo te. Asilikaki noki te. Kutu, abondelaki Yehova alongola etumbu oyo apesaki Miriame. (Mit. 12: 1-13) Mpo na nini Moize asalaki bongo?

⁹ Moize atikaki Yehova abongisa ye. Mbula soki 40 liboso, ntango azalaki kofanda na ndako ya mokonzi ya Ezipito, Moize azalaki na komikitisa te. Kutu, azalaki kosilika mpambampamba yango wana abomaki mobali moko, mpo

9-10. (a) Yehova asalisaki Moize akanga ntina ya likambo nini? (b) Mateya nini batata ya mabota mpe bankulutu bakoki kozwa na ndakisa ya Moize?

Moize abondelaki Yehova alongola etumbu oyo apesaki Miriame
(Talá paragafe 8)

amonaki ete asalaki likambo ya kozanga bosembo. Moize akanisaki ete Yehova akondima makambo oyo asalaki. Na boumeli ya mbula 40, Yehova asalisaki Moize akanga ntina ete asengelaki kaka na mpiko te mpo na kokamba Bayi-sraele; asengelaki mpe kozala na komikitisa. Mpe mpo na komonisa komikitisa, asengelaki kozala na botosi mpe na motema petee. Akangaki mpenza liteya yango mpe akóma-ki mokengeli ya malamum mpenza.—Kob. 2:11, 12; Mis. 7:21-30, 36.

¹⁰ Lelo oyo, ezali malamum batata ya mabota mpe bankulutu bámekola Moize. Soki basaleli bino makambo na limemya te, bósilika nokinoki te. Bózala na komikitisa mpe bóndimaka mabunga na bino. (Mos. 7:9, 20) Bótosaka malako ya Yehova mpo na kosilisa mikakatano. Mpe bópesaka ntango nyonso eyano na boboto. (Mas. 15:1) Batata ya mabota mpe bankulutu oyo basalaka ndenge wana bapetelisaka Yehova, batyaka kimya, mpe bapesaka ndakisa malamum na oyo etali komonisa komikitisa.

¹¹ **Ntango bazali konyokola biso:** Banda kala, bakonzi ya mokili banyokolaka basaleli ya Yehova. Bakoki koloba ete tosalaka “makambo ya mabe,” nzokande banyokolaka biso mpenza nde mpo toponaka “kotosa Nzambe mpo azali mokonzi na esika ya kotosa bato.” (Mis. 5:29) Bakoki koseka biso, kotya biso na boloko, to ata kobeta biso. Kasi na lisalisi ya Yehova, tokozongisa mabe na mabe te; tokotikala kimya na ntango ya komekama yango.

¹² **Tótalela ndakisa ya Baebre misato oyo bazalaki**

11-13. Ndakisa nini Baebre misato batikelá biso?

baombo na Babilone: Hanania, Mishaele mpe Azaria.* Mokonzi ya Babilone asengaki bango bágumbamela ekeko moko monene ya wolo. Na boboto nyonso, bamonisaki mokonzi ntina oyo bakosambela ekeko yango te. Bakobaki kotosa Nzambe atako mokonzi alobaki ete akobwaka bango na litumbu ya mato oyo ezalaki kopela. Ntango babwakaki bango na mato, Yehova abikisaki mibali yango mbala moko, kasi bakanisaki te ete akosala kaka bongo. Kutu, balobaki ete bakondima likambo nyonso oyo Yehova akopesa nzela ete esalema. (Dan. 3:1, 8-28) Bamonisaki ete bato ya komikitisa bazalaka mpenza na mpiko; eloko moko te, ezala mokonzi, likama, to etumbu ekoki kobebisa ekateli na biso ya “kokangama kaka” na Yehova. —Kob. 20:4, 5.

¹³ Ntango bosembo na biso epai ya Nzambe emekami, ndenge nini tokoki komekola Baebre misato? Na komikitisa nyonso, totyaka motema ete Yehova akobatela biso. (Nz. 118:6, 7) Bato oyo bafundi biso ete tozali bato mabe, toyanolaka bango na boboto mpe na limemya. (1 Pe. 3:15) Mpe toboyaka na motema moko kosala eloko oyo ekobebisa boninga na biso na Tata na biso ya bolingo.

¹⁴ Ntango tozali kotungisama: Bisu nyonso totungisamaka mpo na bantina ndenge na ndenge. Tokoki kotungi-

* Bato ya Babilone bapesaki Baebre wana misato nkombo Shadrake, Meshake, mpe Abedenego.—Dan. 1:7.

14-15. (a) Nini ekoki kosalema ntango tozali kotungisama? (b) Na kotalela Yisaya 53:7, 10, mpo na nini tokoki koloba ete Yesu azali ndakisa eleki monene na oyo etali komonisa komikitisa na ntango ya mitungisi?

Ntango basusu batemeli biso, tosendeli koyanola bango na limemya
(Talá paragrafe 13)

sama liboso ya kosala ekzame na kelasi to liboso ya koko-kisa mokumba moko na esika ya mosala. Tokoki komitungisa ata soki kaka tokanisi ete tokosala ekzame moko epai ya monganga. Ntango tozali kotungisama, ezalaka mpasi tómonisa komikitisa. Makambo oyo esalaka biso eloko te ekoki kobanda kopesa biso nkanda. Tokoki koloba na basusu maloba oyo ezangi boboto mpe kokatela bango mangala. Soki ozali kotungisama, kanisá ndakisa ya Yesu.

¹⁵ Na basanza na ye ya nsuka awa na mabele, Yesu atungisamaki makasi. Ayebaki ete akobomama mpe akonyokwama makasi mpenza. (Yoa. 3:14, 15; Gal. 3:13) Mwa basanza liboso akufa, alobaki ete azali koyoka mpasi mpenza. (Luka 12:50) Mpe mwa mikolo liboso ya liwa na ye, alobaki ete: “Molimo na ngai etungisami.” Tokoki komona ete

azalaki na komikitisa mpe na botosi epai ya Nzambe ndenge ayebisaki ye mitungisi na ye polele na nzela ya libondeli. Abondelaki boye: “Tata, bikisá ngai naleka ngonga oyo. Atako bongo, ezali mpo na yango nde nakómi na ngonga oyo. Tata, pesá nkombo na yo nkembo.” (Yoa. 12:27, 28) Ntango ngonga ekokaki, na mpiko nyonso Yesu amitikaki na maboko ya banguna ya Nzambe, mpe babomaki ye na ndenge ya mpasi mpe ya nsóni mpenza. Atako atungisamaki mpe anyokwamaki mpenza, Yesu amonisaki komikitisa mpe asalaki mokano ya Nzambe. Tokoki mpenza koloba ete Yesu azali ndakisa eleki monene na oyo etali komonisa komikitisa na ntango ya mitungisi!—Tángá Yisaya 53:7, 10.

¹⁶ Na butu ya nsuka ya bomoi ya Yesu awa na mabele, baninga na ye ya motema, elingi koloba bantoma, batyaki komikitisa na ye na komekama. Kanisá ndenge Yesu atungisamaki na butu yango. Akolonga kotikala sembo tii na liwa? Soki atikali sembo te, moto moko te akozala na elikya ya bomoi. (Rom. 5:18, 19) Likambo oyo eleki ntina, akokaki kobebisa to kobatela lokumu ya Tata na ye. (Yobo 2:4) Na nsima, ntango azalaki kolya mpo na mbala ya nsuka elongo na bantoma na ye, masolo na bango ebalukaki na “ntembe makasi” mpo na koyeba “nani na kati na bango amonani ete aleki bango nyonso.” Nzokande, Yesu asilaki kosembola bango mbala mingi mpo na likambo yango, ata mpe mwa bangonga liboso, kaka na butu yango! Likambo ya kokamwa, Yesu asilikaki te; abatelaki kimya na ye. Na boboto nyonso, kasi na mpiko, Yesu amonisaki li-

16-17. (a) Ndenge nini bantoma ya Yesu batyaki komikitisa na ye na komekama? (b) Ndenge nini tokoki komekola Yesu?

Yesu azali ndakisa eleki monene ya komikitisa
(Talá paragafe 16-17)

susu makanisi oyo basengelaki kozala na yango. Na nsima, apesaki bango longonya ndenge batikalaki sembo epai na ye.—Luka 22:24-28; Yoa. 13:1-5, 12-15.

¹⁷ Soki okutanaki na likambo ya ndenge wana, olingaki kosala nini? Tokoki komekola Yesu mpe kotikala kimya ata na ntango oyo totungisami. Tótosa na motema mobimba etinda ya Yehova ete ‘tókoba kokanga motema moto na moto na makambo ya mosusu.’ (Kol. 3:13) Ekozala mpasi te tótosa etinda yango soki tobosani te ete biso nyonso tolobaka mpe tosalaka makambo oyo ekoki kopesa basusu nkanda. (Mas. 12:18; Yak. 3:2, 5) Mpe tósala makasi

mpo tópesaka basusu longonya mpo na bizaleli na bango ya malamumu.—Ef. 4:29.

MPO NA NINI TOSENGELI KOKOBA KOLUKA KOMIKITISA?

18 Ekosalisa biso tózwaka bikateli ya malamumu. Ntango tozali koyeba te oyo tosengeli kosala na likambo moko ya ntina mingi, Yehova akosalisa biso tózwa bikateli ya malamumu. Kasi akosala yango kaka soki tozali na komitikisa. Alaki biso ete akoyoka “mposa [to lilombo] ya bato ya komikitisa.” (Nz. 10:17) Mpe akosuka kaka na koyoka mposa to lilombo na biso te. Biblia elobi: “Akotambwisa bato ya komikitisa na ekateli na ye ya lisambisi, mpe akoteya bato ya komikitisa nzela na ye.” (Nz. 25:9) Yehova atambwisaka biso na nzela ya Biblia mpe ya mikanda* ná biloko ndenge na ndenge oyo “moombo ya sembo mpe ya mayele” abimisaka. (Mat. 24:45-47) Tosengeli kondima lisalisi ya Yehova na komikitisa nyonso, koyekola Biblia ná mikanda ya moombo ya sembo, mpe kosalela na motema moko makambo oyo tozali koyekola.

19 Ekosalisa biso tókima mabunga mosusu. Kanisá lisusu Moize. Na boumeli ya bambula, abatelaki komikitisa mpe asepelisaki Yehova. Na nsima, pene na nsuka ya mo-

* Na ndakisa, talá lisolo “Bikateli na yo ekumisa Nzambe,” na *Linóngi ya Mosenzeli* ya 15/04/2011.

18. Ndenge nini Yehova asalisaka bato ya komikitisa bázwa bikateli ya malamumu, kasi basengeli kosala nini?

19-21. Libunga nini Moize asalaki na Kadeshe, mpe mateya nini tokoki kozwa na likambo yango?

bembo ya mpasi oyo eumelaki mbula 40, oyo alekisaki elongo na Bayisraele na esobe, Moize amonisaki komikitisa te. Ndeko na ye ya mwasi, oyo mbala mosusu abikisaki ye na Ezipito ntango abotamaki sika, autaki kokufa na Kadeshe mpe bakundaki ye. Mpe Bayisraele babandaki lisusu koloba ete bazalaki kokokisa bamposa na bango ndenge esengeli te. Na mbala oyo, “babandaki koswanisa Moize” mpo mai ezalaki te. Atako Yehova asalaki makamwisi ebele na nzela ya Moize, mpe atako Moize akambaki bato bambula ebele na ndenge oyo ebongi, bato yango bazalaki komilela. Bamilelaki kaka mpo na kozanga mai te kasi mpe mpo na Moize, lokola nde ye moto asalaki ete báyoka mposa ya mai.—Mit. 20:1-5, 9-11.

²⁰ Moize asilikaki makasi mpe azalaki lisusu na boboto te. Na esika amonisa kondima mpe aloba na libanga, ndenge Yehova ayebisaki ye, agangelaki bato mpe alobaki ete akosalela bango likamwisi. Na yango, abetaki libanga mbala mibale mpe mai ebimaki ebele. Lolendo mpe nkanda etindaki ye asala libunga moko monene. (Nz. 106:32, 33) Ndenge Moize azangaki komikitisa na libaku wana, esalaki ete akota te na Mokili ya Ndaka.—Mit. 20:12.

²¹ Tokoki kozwa mateya ya ntina mingi na likambo yango. Ya liboso, tosengeli ntango nyonso kosala makasi mpo na kobatela ezaleli na biso ya komikitisa. Soki na bantango mosusu tomonisi yango te, lolendo ekoki kobima mpe kotinda biso tóloba to tósala makambo na bozoba. Ya mibale, mitungisi ekoki kolembisa biso; yango wana tose ngeli kosala makasi tózala na komikitisa, ata ntango tozali kotungisama.

²² **Ekobatela biso.** Mosika te, Yehova akolongola bato nyonso ya mabe na mabele, mpe akotika kaka bato ya komikitisa. Na ntango yango, kimya ya solosolo ekozala. (Nz. 37:10, 11) Okozala na kati ya bato yango ya komikitisa? Okoki kozala, soki osali makambo oyo Yehova asengi biso na nzela ya mosakoli Sefania.—**Tángá Sefania 2:3.**

²³ Mpo na nini Sefania 2:3 elobi ete: “Ntango mosusu bokobombama”? Maloba yango elimboli te ete Yehova azangi makoki ya kobatela bato oyo balukaka kosepelisa ye mpe oyo ye alingaka. Kasi, emonisi ete tosengeli kosala mwa eloko mpo tóbatelama. Tokoki kobika na “mokolo ya nkanda ya Yehova” mpe kozwa bomoi ya seko soki to-sali milende banda sikoyo ya koluka komikitisa mpe kosepelisa Yehova.

22-23. (a) Mpo na nini tosengeli kokoba koluka komikitisa? (b) Maloba oyo ezali na Sefania 2:3 emonisi nini?

ELILINGI Lokasa 23: Yesu abatelaki kimya mpe asembolaki bayekoli na ye na boboto ntango bawelanaki mpo na koyeba nani kati na bango aleki baninga.

MATEYA NINI OYO ETALI KOMIKITISA OZWI EPAI YA . . .

■ Moize?

■ Hanania,
Mishaele,
mpe Azaria?

■ Yesu?

LOYEMBO 120

Tómekola motema πετες ya Kristo

Mpo na nini komonisa botondi?

“Bózala na botondi.”—KOL. 3:15.

LOYEMBO 46

Totondi yo, Yehova

NA MOKUSE

Na likambo etali komonisa botondi, mateya nini tokoki kowa epai ya Yehova, Yesu, mpe Mosamaria oyo azalaki na maladi ya maba? Na lisolo oyo, tokotalela bandakisa na bango mpe makambo mosusu. Tokolobela mpe ntina ya komonisa botondi mpe ndenge ya kosala yango.

EZALAKI na mibali zomi ya maba oyo bazalaki mpenza konyokwama mpe elikya ya kobika ezalaki te. Kasi moko-lo moko, na mosika, bamonaki Yesu, Moteyi Monene. Ba-yoká nsango ete Yesu azalaki kobikisa maladi ya ndenge nyonso, mpe bandimaki ete akoki mpe kobikisa bango. Na yango, bagangaki ete: “Yesu, Molakisi, yokelá biso mawa!” Yesu abikisaki mibali yango nyonso zomi. Na ntembe te, bango nyonso bazalaki na botɔndi mpo na boboto ya Yesu. Kasi, moko na bango, asukaki kaka te na *kozala* na botɔndi,* *amonisaki* yango na maloba. Mobali yango, oyo azalaki Mosamaria, amonaki ete asengeli kokumisa Nzambe “na mongongo makasi.”—Luka 17:12-19.

² Ndenge moko na Mosamaria wana, tolingaka kopesa matɔndi ntango basaleli biso likambo ya boboto. Kasi mbala mosusu, tokoki kobosana komonisa botɔndi na biso na maloba to na misala.

³ Na lisolo oyo, tokotalela ntina ya komonisa botɔndi na maloba mpe na misala. Tokozwa mpe mateya na bandakisa ya bato mosusu oyo Biblia elobeli, baoyo bazalaki na botɔndi mpe baoyo bazangaki yango. Na nsima, tokolobela na bosikisiki ndenge oyo tokoki komonisa botɔndi.

* **NDIMBOLA YA MALOBA:** Kozala na **botɔndi** elimboli kosepela to koyeba motuya ya eloko to ya moto moko boye. Ekoki mpe kosalelama mpo na kolobela matɔndi oyo euti na motema.

1. Ndenge nini Mosamaria oyo Yesu abikisaki amonisaki botɔndi?
- 2-3. (a) Mpo na nini tokoki kobosana komonisa botɔndi? (b) Tokotalela nini na lisolo oyo?

MPO NA NINI TOSENGELI KOMONISA BOTONDI?

⁴ Yehova apesi biso ndakisa na likambo etali komonisa botondi. Lolenge moko oyo amonisaka botondi ezali ete apambolaka bato oyo basepelisaka ye. (2 Sa. 22:21; Nz. 13:6; Mat. 10:40, 41) Biblia elendisi biso ‘tókóma bamekoli ya Nzambe, lokola bana ya bolingo.’ (Ef. 5:1) Na yango, ntina ya libosoliboso oyo tosengeli komonisa botondi ezali ete tolingi kolanda ndakisa ya Yehova.

⁵ Tótalela ntina mosusu oyo tosengeli komonisa botondi epai ya basusu. Botondi ezali lokola bilei ya kitoko; esepelisaka mingi koleka soki tokaboli yango na baninga. Soki *toyebi* ete bato mosusu bazali na botondi mpo na makambo oyo tosaleli bango, *toyokaka* esengo. Ntango biso mpe *tomonisi* botondi, *basusu* bakoyoka esengo. Moto oyo tomoniseli botondi akoyeba ete ebongaki mpenza asala milende mpo na kosalisa biso, to mpo na kopesa biso eloko oyo tosengelaki na yango. Yango ekosala ete boninga na biso ekóma lisusu makasi.

⁶ Komomisa botondi ezali na motuya mingi. Biblia elobi ete: “Liloba oyo elobami na ntango na yango ezali lokola bapome ya wolo na kati ya eloko ya mayemi ya palata.” (Mas. 25:11) Pome oyo basali na wolo mpe batye yango na eloko moko ya liyemi oyo esalemi na palata emonanaka kitoko! Mpe na ntembe te ezalaka na motuya! Okomiyoka ndenge nini soki bapesi yo likabo ya ndenge

4-5. Mpo na nini tosengeli komonisa botondi?

6. Bokokani nini ezali kati na maloba ya botondi mpe bapome oyo esalemi na wolo?

wana? Yebá ete maloba ya botɔndi oyo okoki koyebisa basusu ekoki kozala na motuya ndenge wana. Mpe kanisá naino: pɔme oyo basali na wolo ekoki koumela ntango molai mpenza. Ndenge moko mpe, soki omoniseli moto botɔndi ekoki kofanda na motema na ye mpe akoki kokanisaka yango bomoi na ye mobimba.

BAMONISAKI BOTɔNDI

⁷ Basaleli mingi ya Nzambe na ntango ya kala bamonisaki botɔndi. Moko na bango ezali Davidi. (Tángá Nzembo 27:4.) Davidi azalaki kozwa losambo ya pɛto na motuya mingi mpe amonisaki yango polele na misala na ye. Ape-saki biloko mingi ya motuya lokola likabo mpo na koton-gama ya tempelo. Mpe mpo na komonisa botɔndi, baki-tani ya Asafe bakomaki nzembo ya lisanzoli. Na moko ya nzembo yango, bapesaki Yehova Nzambe matɔndi mpe balobaki ete esengeli kosakola ‘misala na ye ya kokamwa.’ (Nz. 75:1) Emonani polele ete Davidi mpe bakitani ya Asafe balingaki komonisa Yehova ete bazali mpenza kosepela na mapamboli nyonso oyo apesaki bango. Okoki kokanisa ndenge oyo yo mpe okoki komekola bakomi wana ya nze-mbo?

⁸ Ntoma Paulo azalaki kozwa bandeko na motuya mpe amonisaki yango na maloba na ye. Azalaki ntango nyonso kotɔnda Nzambe mpo na bango na mabondeli na ye. Lisusu, amonisaki botɔndi na ye ntango akomelaki bango. Na

7. Ndenge nini Davidi, na kotalela Nzembo 27:4, mpe bakomi mosusu ya nzembo bamonisaki botɔndi na bango?

8-9. Ndenge nini ntoma Paulo amonisaki botɔndi epai ya bandeko, mpe na ntembe te ebotaki mbuma nini?

Baroma mokapo 16, kobanda verse ya liboso tii ya 15, ntoma Paulo atángi nkombo ya bandeko 27. Alobaki polele ete Priska ná Akila “batyaki bomoi na bango na likama” mpo na ye, mpe ete Foebe “asungaki bato mingi,” ata mpe ye moko Paulo. Apesaki longonya na bandeko yango nyonso oyo bazalaki kosala mosala makasi.—Rom. 16:1-15.

⁹ Ntoma Paulo ayebaki malamumu ete bandeko yango bazali bato ya kozanga kokoka, kasi na nsuka ya mokanda na ye epai ya Baroma, amonaki malamumu alobela nde bizaleli na bango ya malamumu. Kanisá ndenge balendisamaki ntango maloba ya Paulo etángamaki na mongongo makasi na lisangá! Na ntembe te, yango esalaki ete boninga na bango na Paulo ekóma lisusu makasi. Yo mpe omonisaka botondi mbala na mbala mpo na makambo ya malamumu oyo bandeko ya lisangá na bino balobaka mpe basalaka?

Na oyo etali komonisa botondi, liteya nini tokoki kozwa na mokanda oyo Paulo akomelaki Baroma?

(Talá paragafe 8-9)

¹⁰ Ntango Yesu atindelaki masangá mosusu ya Azia Moke bansango, amonisaki botondi mpo na mosala oyo bayekoli na ye basalaki. Na ndakisa, na lisangá ya Tyatire abandaki na maloba oyo: “Nayebi makambo oyo osalaka, mpe bolingo na yo mpe kondima na yo mpe mosala na yo mpe ezaleli na yo ya koyika mpiko, nayebi mpe ete makambo oyo ozali kosala sikoyo ezali mingi koleka oyo ya kala.” (Em. 2:19) Yesu alobelaki kaka te ndenge mosala na bango ezalaki kokola, kasi apesaki bango mpe longonya mpo na bizaleli oyo etindaki bango básala makambo ya malamumu. Atako esengaki ete Yesu apesa mwa batoli na lisangá ya Tyatire, maloba na ye ya ebandeli mpe ya nsuka ezalaki ya kolendisa. (Em. 2:25-28) Yesu azali Mokonzi ya lisangá. Na yango, asengisami te kopesa biso matondi mpo na mosala oyo tosali mpo na ye. Atako bongo, aza ngaka te komonisa botondi na ye. Ezali mpenza ndakisa malamumu mpo na bankulutu!

BAZANGAKI BOTONDI

¹¹ Likambo ya mawa, bato mosusu oyo Biblia elobeli bazangaki botondi. Na ndakisa, atako Esau abakwamaki na baboti oyo bazalaki kolinga mpe komemya Yehova, aza ngaki botondi mpo na makambo mosantu. (Tángá Baebre 12:16.) Ndenge nini ezaleli na ye ya kozanga botondi emonanaki polele? Esau akakatanaki te koteka lotomo na ye ya

10. Liteya nini tokoki kozwa na ndenge oyo Yesu amonisaki botondi epai ya bayekoli na ye?

11. Na kotalela Baebre 12:16, ndenge nini Esau atalelaki makambo mosantu?

mwana ya liboso epai ya leki na ye Yakobo, kaka mpo na saani ya supu ya lantiye. (Eba. 25:30-34) Na nsima, Esau ayokaki mawa mpo na ekateli oyo azwaki. Kasi, lokola azalaki na botondi te mpo na oyo azalaki na yango, asengelaki komilela te ntango azwaki te lipamboli ya lotomo ya mwana ya liboso.

¹² Bayisraele bazalaki na bantina mingi ya komonisa botondi. Balongwaki na boombo nsima ya Malozi Zomi oyo Yehova atindaki na Ezipito. Na nsima, Nzambe abikisaki bango na likama na ndenge abebisaki mampinga nyonso ya Baezipito na Mbu Motane. Bayisraele bazalaki na botondi mingi mpe bayembaki loyembo ya bolongi mpo na kokumisa Yehova. Kasi bakobaki komonisa botondi te.

¹³ Ntango Bayisraele bakutanaki na mikakatano mosusu, babosanaki makambo nyonso ya malamumu oyo Yehova asalelaki bango. Na nsima, kozanga botondi na bango emonanaki polele. (Nz. 106:7) Ndenge nini? Biblia elobi: “Liyangani mobimba ya bana ya Yisraele ebandaki koi-maima mpo na Moize mpe Arona na esobe”; nzokande, baimaimaki nde mpo na Yehova. (Kob. 16:2, 8) Yehova ayokaki mawa mpo na kozanga botondi oyo bato na ye bamonisaki. Na nsima, alobaki ete Bayisraele yango nyonso bakokufa na esobe, longola kaka Yosua ná Kalebe. (Mit. 14:22-24; 26:65) Tótala sikoyo ndenge oyo tokoki koboya kolanda bandakisa wana ya mabe mpe komekola bandakisa ya malamumu.

12-13. Ndenge nini Bayisraele bazangaki botondi, mpe yango ememaki nini?

NDENGE YA KOMONISA BOTONDI LELO OYO

¹⁴ Na kati ya libota. Libota mobimba ezwaka matomba ntango moto mokomoko azali komonisa botondi. Soki babalani bazali komoniselana botondi, boyokani na bango ekokóma makasi. Mpe bakokakatana te kolimbisana. Mobali oyo asepelaka na mwasi na ye asukaka kaka te na komona makambo ya malamumu oyo mwasi na ye alobaka mpe asalaka, kasi ‘atelemaka mpe akumisaka ye.’ (Mas. 31:10, 28) Mpe mwasi oyo azali na bwanya ayebisaka mobali na ye makambo ya sikisiki oyo asepelaka na yango epai na ye.

¹⁵ Baboti, ndenge nini bokoki koteya bana na bino bámonisaka botondi? Bóbosana te ete bana bakolanda makambo oyo bolobaka mpe oyo bosalaka. Na yango, bópesa ndakisa ya malamumu; bópesaka bango matondi ntango basaleli bino makambo ya malamumu. Lisusu, bóteya bango bápesaka matondi ntango basusu basaleli bango makambo. Bósalisa bana bákanga ntina ete kopesa matondi eutaka na motema mpe ete maloba na bango ekoki kosala malamumu mingi. Na ndakisa, mwasi moko na nkombo Clary alobi boye: “Ntango mama na biso azalaki na mbula 32, atikalaki ye moko ná bana misato ya kobókola. Ntango ngai mpe nakómaki na mbula 32, namityaki na esika ya mama mpe namonaki ete ezalaki mpasi kobókola bana ye moko na mbula wana. Na yango, naye bisaki ye ete naza-li mpenza na botondi mpo na nyonso oyo amipimelaki

14-15. (a) Ndenge nini babalani bakoki komoniselana botondi?
(b) Ndenge nini baboti bakoki koteya bana na bango bámonisaka botondi?

Teyá bana na yo ndenge
ya komonisa botondi
(Talá paragafe 15)

mpo na kobokola ngai ná bandeko na ngai ya mibali. Mikolo oyo eleki, ayebisaki ngai ete abombá maloba na ngai na motema na ye, akanisaka yango mingi, mpe esalaka ete azala na esengo.”

¹⁶ Na kati ya lisangá. Ntango tozali komonisa botondi epai ya bandeko ya lisangá, yango elendisaka bango. Na ndakisa, Jorge, nkulutu moko oyo azali na mbula 28, abelaki makasi. Akokaki koya na makita te na boumeli ya sanzambimba. Ata ntango azongelaki koya na makita, azalaki na likoki ya kosala masolo te. Jorge alobi boye: “Nazalaki komimona ntina te mpo nazalaki na makoki te ya kokokisa mikumba na ngai na lisangá. Kasi, mokolo moko nsima ya makita, ndeko mobali moko ayebisaki ngai ete: ‘Nalingi kopesa yo matondi mpo ozali ndakisa ya malamumu mpo na libota na ngai. Tosepelaki mpenza na badi-skur oyo osalaki na bambula oyo eleki. Esalisi biso tókóma

16. Pesá ndakisa oyo emonisi ete komonisa botondi ekoki kolendisabasusu.

na kondima makasi.’ Elekelaki ngai mpe mai ya miso ebi-maki ngai. Nazalaki mpenza na mposa ya koyoka maloba ya ndenge wana.”

17 Epai ya Nzambe na biso oyo akabaka. Yehova apesaka biso ebele ya bilei ya elimo. Na ndakisa, ateyaka biso makambo oyo ebongi na nzela ya makita, bazulunalo mpe basite Internet na biso. Esilá kokómela yo oyoka diskur moko, otángá lisolo moko, to otala eloko moko na TV JW mpe oloba na nse ya motema ete, ‘Nazalaki mpenza na mposa na yango’? Ndenge nini tokoki komonisa botóndi epai ya Yehova? (**Tángá Bakolose 3:15.**) Lolenge moko ya kosala yango ezali ya kobondela ye mbala na mbala mpo na kopesa ye matóndi mpo na makabo yango ya kitoko. —Yak. 1:17.

18 Lisusu, tokomonisa botóndi epai ya Yehova soki tozali kobatela peto esika na biso ya losambo mpe kotika yango na molongo. Tosengeli mpe kopesa maboko mbala na mbala na kopetola mpe kobongisa Ndako ya Bokonzi, mpe bandeko oyo basalelaka masini ya sono basengeli kosalela yango malamumu mpenza. Soki tozali kobatela Ndako ya Bokonzi na biso malamumu, ekoumela ntango molai mpe soki esengi kobongisa yango, ekozala na makambo mingi te ya minene. Na ndenge yango, tokosalisa na kobatela mbongo mpo na kotonga mpe kobongisa Bandako ya Bokonzi mosusu na mokili.

17. Na kotalela Bakolose 3:15, ndenge nini tokoki komonisa botóndi epai ya Yehova mpo na biloko oyo apesaka biso?

18. Ndenge nini tokoki komonisa botóndi mpo na Ndako ya Bokonzi na biso?

Kopesa maboko na kopetola Ndako ya Bokonzi
ezali lolenge ya malamuni ya komonisa botondi
(Talá paragafe 18)

¹⁹ Epai ya baoyo basalaka mosala makasi mpo na biso. Ntango topesi moto matondi, maloba na biso ekoki kobongola ndenge na ye ya kotalela mikakatano oyo azali na yango. Tótalela ndakisa ya mokengeli ya zongazonga moko ná mwasi na ye. Nsima ya kosakola mokolo mobimba na malili makasi, bazongaki na ndako, nzoto ya kolemba mpenza. Lokola malili ezalaki makasi, ndeko mwasi alalaki na kazaka na ye ya malili. Na ntongo, ayebisaki mobali na ye ete amoni ete akokoka lisusu te kokoba na mosala ya zongazonga. Mwa moke na nsima, kaka na ntongo yango, bazwaki mokanda moko oyo eutaki na Betele, mpe ekomamaki mpo na ndeko mwasi. Na mokanda yango, bapesaki ndeko mwasi longonya mingi mpo na mosala na ye mpe ezaleli na ye ya koyika mpiko. Bamonisaki ye ete bayebi mpasi ya kokende kofanda bisika ekeseni poso nyonso.

19. Liteya nini ozwi na ndakisa ya mokengeli ya zongazonga moko ná mwasi na ye?

Mobali na ye alobi boye: “Maloba yango esimbaki motema ya mwasi na ngai mpe ata mokolo moko te alobelaki lisusu likambo ya kotika mosala ya zongazonga. Kutu, soki makanisi ya kotika mosala eyeli ngai, mbala mingi ye nde azalaki kolendisa ngai nakoba.” Ndeko yango ná mwasi na ye basalaki mosala ya zongazonga mbula pene na 40.

²⁰ Tiká ete mokolo na mokolo tómonisaka botóndi na maloba mpe na misala na biso. Maloba na biso oyo euti na motema to likambo oyo tosali ekoki mpenza kosalisa moninga alonga mitungisi ya mokili oyo ezangi botóndi. Mpe komonisa botóndi ekosalisa biso tósala boninga oyo ekoki kouwela libela. Likambo oyo eleki ntina, tokomekola Tata na biso Yehova, oyo amonisaka botóndi mpe akabaka.

20. Tosengeli kosala nini mokolo na mokolo, mpe mpo na nini?

BILILINGI Lokasa 31: Bazali kotánga mokanda ya Paulo na lisangá ya Roma; Akila, Priska, Foebe mpe bandeko mosusu bazali na esengo koyoka ete atáangi bankombo na bango. **Lokasa 35:** Mama moko asalisi mwana na ye ya mwasi amonisela ndeko moko ya mobange botóndi mpo na ndakisa na ye ya malamú.

OKOPESA EYANO NINI?

■ Mpo na nini tosengeli komonisela basusu botóndi?	■ Bato nini oyo Biblia elobeli bamonisaki botóndi na bango na misala?	■ Ndenge nini tokoki komonisa botóndi oyo euti na motema lelo oyo?

ETENI 1/4

Bolingo mpe bosembo na Yisraele ya kala

“Ye alingaka boyengebene mpe bosembo. Mabele etondi na motema boboto ya Yehova.”—NZ. 33:5.

LOYEMBO 3

Nguya na ngai, elikya na ngai, makasi na ngai

NA MOKUSE

Oyo ezali lisolo ya liboso kati na masolo minei oyo ekolobela ntina oyo tokoki kondima ete Yehova atyelaka biso likebi. Masolo mosusu misato ekobima na *Linóngi ya Mosenzeli* ya sanza ya 05/2019. Mitó ya makambo na yango ezali “Bolingo mpe bosembo na lisangá ya bokristo,” “Bolingo mpe bosembo etinda biso tóbatela bana,” mpe “Kobondisa baoyo basalá bango makambo ya nsoni na bomwana.”

BISO nyonso tozalaka na mposa ete basusu bálinga biso mpe básalela biso makambo na bosembo. Soki basaleli biso makambo kozanga bolingo mpe bosembo mbala na mbala, tokoki komiyoka ete tozali na ntina te mpe tozangi elikya.

² Yehova ayebi ete tozalaka na mposa makasi ya bolingo mpe bosembo. (Nz. 33:5) Tosengeli koyeba ete Nzambe na biso alingaka biso mingi mpe alingi ete básalela biso makambo na bosembo. Tokoki komona yango polele soki totaleli malamuni Mibeko oyo Yehova apesaki ekólo Yisraele na nzela ya Moize. Soki ozalaka na mposa makasi ete basusu bálinga yo, to soki olambi nzoto mpo makambo ya kozanga bosembo eleki, talá ndenge Mibeko ya Moize* emonisi ete Yehova atyelaka basaleli na ye likebi.

³ Ntango toyekoli Mibeko ya Moize, tomonaka bolingo ya Nzambe na biso Yehova. (**Tángá Baroma 13:8-10.**) Na lisolo oyo, tokotalela kaka mwa mibeko mosusu oyo apesaki ekólo Yisraele mpe tokoyanola na mituna oyo: Mpo

* **NDIMBOLA YA MALOBA:** Mibeko koleka 600 oyo Yehova apesaki Bayisraele na nzela ya Moize ebengamaka “Mibeko,” “**Mibeko ya Moize**,” mpe “mitindo.” Lisusu, mikanda mitano ya liboso ya Biblia (kobanda Ebandeli tii Kolimbola Mibeko) ebengamaka mpe mbala mingi Mibeko. Ntango mosusu mpe basalelaka liloba Mibeko mpo na kolobela Makomami ya Ebre.

1-2. (a) Bisu nyonso tozalaka na mposa ya nini? (b) Tosengeli koyeba likambo nini?

3. (a) Ndenge Baroma 13:8-10 elimboli yango, tomonaka nini ntango toyekoli Mibeko ya Moize? (b) Na lisolo oyo, tokozwa biyano na mituna nini?

na nini tokoki koloba ete bolingo nde esimbaki Mibeko? Mpo na nini tokoki koloba ete Mibeko ezalaki kolendisa bato bázalaka sembo? Ndenge nini baoyo bazalaki na bokonzi basengelaki kosalela Mibeko? Mpe Mibeko ezalaki kobatela mingimingi banani? Biyano na mituna yango ekoki kobondisa biso, kopesa biso elikya, mpe kokómisa makasi boyokani na biso na Tata na biso ya bolingo.—Mis. 17:27; Rom. 15:4.

BOLINGO ESIMBAKI MIBEKO YA MOIZE

⁴ Tokoki koloba ete bolingo nde esimbaki Mibeko ya Moize mpo Yehova asalaka makambo nyonso na bolingo. (1 Yoa. 4:8) Mibeko nyonso oyo Yehova apesaki Bayisraele eutaki na mibeko mibale oyo eleki minene—kolinga Nzambe mpe kolinga mozalani. (Lev. 19:18; Mib. 6:5; tángá Matai 22:36-40.) Na yango, tosengeli koyeba ete mibeko mokomoko na mibeko koleka 600 oyo esalaki Mibeko ya Moize eteyaka biso mwa likambo mpo na bolingo ya Yehova. Tótalela mwa bandakisa.

⁵ Zalá sembo epai ya molongani na yo, mpe tyeláká bana na yo likebi. Yehova alingi ete bato oyo babalani bálinganaka mingi mpo bolingo na bango eumela bomoi mobimba. (Eba. 2:24; Mat. 19:3-6) Ekobo ezali moko ya makambo oyo eleki mabe, oyo emonisaka mpenza kozanga

4. (a) Mpo na nini tokoki koloba ete bolingo nde esimbaki Mibeko ya Moize? (b) Ndenge emonisami na Matai 22:36-40, Yesu alobelaki mibeko nini?

5-6. Yehova alingi ete bato oyo babalani básala nini, mpe likambo nini Yehova ayebi? Pesá ndakisa.

bolingo. Yango wana, mobeko ya nsambo kati na Mibeko Zomi epekisaki ekobo. (Mib. 5:18) Kosala ekobo ezali ‘kosalela Nzambe lisumu’ mpe kosala molongani mabe mpenza. (Eba. 39:7-9) Moto oyo molongani na ye asali ekobo akoki koyoka mpasi na yango bambula ebele mpenza.

⁶ Yehova ayebi malamumu ndenge oyo babalani bazali kosalelana makambo. Na ekólo Yisraele, alingaki ete básalelaka basi makambo ya malamumu. Mobali oyo azalaki kotosa Mibeko azalaki kolinga mwasi na ye mpe azalaki koboma libala te mpo na makambo ya mikemike. (Mib. 24:1-4; Mat. 19:3, 8) Kasi, soki likambo moko ya monene ebimi mpe mobali abomi libala, asengelaki kopesa mwasi mokanda ya koboma libala. Mokanda yango ezalaki kobatela mwasi mpo bákosela ye makambo te ete asalaki pite. Lisusu, liboso mobali apesa mwasi mokanda ya koboma libala, emonani ete asengelaki kosolola na mikóló ya engumba. Na ndenge yango, mikóló bakozwa libaku ya komeka kosalisa babalani yango mpo báboma libala te. Soki mobali abomi libala mpo aluki matomba na ye moko, ntango mosusu Yehova azalaki kosala eloko moko te. Kasi, azalaki komona mpasi mpe kolela ya mwasi mpe azalaki komitya na esika na ye.—Mal. 2:13-16.

⁷ Lisusu, Mibeko emonisaka ete Yehova alingaka ete bana básala na esengo mpe bábatelama malamumu. Yehova asengaki baboti bákokisa kaka bamposa ya mosuni te, kasi mpe bamposa ya elimo ya bana na bango. Baboti ba-

7-8. (a) Yehova asengaki baboti básala nini? (Talá elilingi ya ezipeli.) (b) Mateya nini tozwi?

sengelaki kosalela mabaku nyonso mpo na kosalisa bana bákanga ntina ya Mibeko ya Yehova mpe báyekola kolinga yango. (Mib. 6:6-9; 7:13) Moko ya makambo oyo ezalaki kotinda Yehova apesa Bayisraele etumbu ezalaki soki banyokoli bana na bango mosusu na ndenge ya nsomo. (Yir. 7:31, 33) Baboti basengelaki te komona bana lokola biloko mpamba oyo bakokaki kosakanela, kasi nde lokola libula, to likabo oyo euti na Yehova, oyo basengeli kozwa na motuya.—Nz. 127:3.

⁸ *Mateya:* Yehova amonaka ndenge oyo mwasi ná mobali bazali kosalelana makambo. Alingi ete baboti bálingaka bana na bango, mpe akosambisa baboti soki banyokolaka bana.

⁹ Osengeli kolula te. Mobeko ya nsuka na kati ya Mibeko Zomi epekisaki kolula, to kokolisa mposa makasi ya kozwa eloko ya moto mosusu. (Mib. 5:21; Rom. 7:7) Yehova apesaki mobeko yango mpo na koteya basaleli na ye likambo moko ya ntina mingi: basengeli kobatela motema na bango, elingi koloba makanisi, mayoki, mpe bamposa na bango. Ayebi ete makanisi mpe mayoki ya mabe nde etindaka moto asala makambo ya mabe. (Mas. 4:23) Moyisraele oyo atiki ete bamposa ya mabe ekola na motema na ye akokaki kosalela basusu makambo kozanga bolingo. Na ndakisa, Mokonzi Davidi akweaki na motambo yango. Mpo na koloba solo, azalaki moto malamumu. Kasi na libaku moko, alulaki mwasi ya moto mosusu. Mposa wana ememaki ye na lisumu. (Yak. 1:14, 15) Davidi

9-11. Mpo na nini Yehova apesaki mobeko oyo epekisaki kolula?

asalaki ekobo, alukaki kobuba mobali ya mwasi yango, mpe na nsima abomisaki ye.—2 Sa. 11:2-4; 12:7-11.

¹⁰ Ntango Moyisraele abuki mobeko oyo etalaki kolula, Yehova azalaki koyeba yango mpo akoki kotángá mitema. (1 Nt. 28:9) Mobeko oyo epekisaki kolula ezalaki kosalisa bato na ye báyebe ete basengelaki koboya makanisi oyo ekoki komema na kosala mabe. Yehova azali mpenza Tata ya bwanya mpe ya bolingo!

¹¹ *Mateya:* Yehova atalaka kaka te ndenge oyo moto azali komonana libándá. Amonaka ndenge tozali mpenza na kati, na motema na biso. (1 Sa. 16:7) Likanisi moko te, mposa moko te to likambo moko te ekoki kobombama na miso ya Yehova. Alukaka makambo ya malamumu epai na biso mpe alendisaka biso tókoba kosala bongo. Kasi, alingi ete tóyebe mpe tópekisa makanisi ya mabe liboso ete emonana na misala na biso.—2 Nt. 16:9; Mat. 5:27-30.

MIBEKO EZALAKI KOLENDISA BATO BÁZALAKA SEMBO

¹² Mibeko ya Moize eteyaka biso mpe ete Yehova alingaka bosembo. (Nz. 37:28; Yis. 61:8) Azali ndakisa ya kokoka na likambo etali kosalela basusu makambo na bosembo. Ntango Bayisraele bazalaki kotosa mibeko oyo Yehova apesaki bango, azalaki kopambola bango. Ntango batosi te mibeko na ye ya bosembo, bazalaki konyokwama. Tótalela mibeko mosusu mibale oyo ezalaki na kati ya Mibeko Zomi.

12. Mibeko ya Moize eteyaka biso nini?

¹³ Sambelá kaka Yehova. Mibeko mibale ya liboso na kati ya Mibeko Zomi esengaki ete Bayisraele básambela kaka Yehova mpe epekisaki bango losambo ya bikeko. (Kob. 20:3-6) Mibeko yango ezalaki mpo na litomba ya Yehova te. Kasi, ezalaki mpo na litomba ya basaleli na ye. Ntango basaleli na ye bazalaki sembo epai na ye, bazalaki kozwa mapamboli ebele. Kasi, ntango bazalaki kosambela banzambe ya lokuta ya bikólo mosusu, bazalaki konyokwama.

¹⁴ Tózwa ndakisa ya Bakanana. Bazalaki kosambela banzambe ya bikeko oyo ezingá bomoi, na esika ya kosambela Nzambe ya solo mpe ya bomoi. Na yango, bango moko bamisambwisaki. (Nz. 115:4-8) Na kati ya losambo na bango ya lokuta, bazalaki kosala makambo ya pite, mpe kopesa bana na bango mbeka na moto. Ndenge moko mpe, ntango Bayisraele batikaki Yehova mpe basambelaki banzambe ya bikeko, bamisambwisaki mpe bapesaki mabota na bango mpasi. (2 Nt. 28:1-4) Baoyo bazalaki na bokonzi basundolaki mibeko ya Yehova na oyo etali bosembo. Basalelaki bokonzi na bango na ndenge ya mabe mpe banyokolaki baoyo bazalaki na bolembu mpe baoyo bazangaki libateli. (Ezk. 34:1-4) Yehova akebisaki Bayisraele ete akosambisa baoyo bazalaki konyokola basi mpe bana oyo bazalaki na moto ya kobatela bango te. (Mib. 10:17, 18; 27:19) Kasi, Yehova apambolaki basaleli na ye

13-14. Mibeko mibale ya liboso na kati ya Mibeko Zomi esengaki nini, mpe ndenge nini kotosa mibeko yango ezalaki komemela Bayisraele matomba?

ntango batikalaki sembo epai na ye mpe bazalaki kosalelana makambo na bosembo.—1 Bak. 10:4-9.

¹⁵ *Mateya:* Tokoki te kopesa Yehova foti soki baoyo baboli ete basalelaka ye bazali kotosa mibeko na ye te mpe bazali konyokola basaleli na ye. Yehova alingaka biso mpe amonaka ntango tozali konyokwama mpo na kozanga bosembo. Ayebaka mpasi na biso malamumu koleka ndenge oyo mama akoki koyeba mpasi ya mwana na ye. (Yis. 49:15) Atako mbala mosusu akosala eloko te mpo na biso sikoyo, na ntango oyo ebongi akosambisa basali mabe oyo baboyi kobongola motema mpo na ndenge banyokolaki basusu.

NDENGE NINI BASENGELAKI KOSALELA MIBEKO?

¹⁶ Lokola Mibeko ya Moize etalelaki makambo mingi ya bomoi ya Moyisraele, ezalaki na ntina mingi ete mikóló oyo batyamaki básambisa bato ya Yehova na bosembo. Bazalaki na mokumba ya kotalela kaka makambo ya losambo te, kasi mpe matata oyo ebimi kati na bato mpe makambo oyo ebuki mibeko. Talá bandakisa oyo elandi.

¹⁷ Soki Moyisraele abomi moto, bazalaki koboma ye mbala moko te. Mikóló ya engumba basengelaki kotalela likambo yango malamumalamu liboso báloba soki ebongi kokatela ye etumbu ya liwa. (Mib. 19:2-7, 11-13) Mikóló ya engumba bazalaki mpe kosambisa mwa makambo eta-

15. Mateya nini tozwi mpo na Yehova?

16-18. Mibeko ya Moize ezalaki kotalela makambo nini ya bomoi, mpe mateya nini tozwi?

Yehova alingaka biso mpe
amonaka ntango tozali
konyokwama mpo na
kozanga bosembo
(Talá paragafe 15)

li bomoi ya mokolo na mokolo, ezala kowelana oyo ebimi mpo na bozwi ya moto to matata ya mwasi ná mobali. (Kob. 21:35; Mib. 22:13-19) Ntango mikóló ya engumba bazalaki kokata makambo na bosembo mpe Bayisraele bazalaki kotosa Mibeko, moto nyonso azalaki kozwa ma-tomba, mpe ekólo ezalaki kokumisa Yehova.—Lev. 20: 7, 8; Yis. 48:17, 18.

¹⁸ *Mateya:* Likambo nyonso ya bomoi na biso ezali na ntina epai ya Yehova. Alingi ete tósalelaka basusu makambo na bosembo mpe na bolingo. Atyaka likebi na makambo oyo tolobaka mpe oyo tosalaka, ata na bandako na biso.—Ebr. 4:13.

¹⁹ Yehova alingaki kobatela basaleli na ye mpo bálanda te makambo mabe ya bikólo ya zingazinga. Yango wana,

19-21. (a) Ndenge nini mikóló mpe basambisi basengelaki kosalela basaleli ya Nzambe makambo? (b) Ndenge nini mibeko mosusu ezalaki kopekisa makambo ya kozanga bosembo, mpe mateya nini tozwi?

asengaki ete mikóló mpe basambisi básalela Mibeko kozanga kopona bilongi. Kasi, baoyo bazalaki kosambisa basengelaki te kozala makambo makasimakasi epai ya bato. Basengelaki nde kolinga bosembo.—Mib. 1:13-17; 16:18-20.

²⁰ Yehova ayokelaka basaleli na ye mawa, yango wana atyaka mibeko mpo na kopekisa bato básalela basusu makambo ya kozanga bosembo. Na ndakisa, Mibeko elobaki makambo oyo esalaki ete ezala mpasi kokosela moto makambo ete asali mabe. Moto oyo afundami azalaki na loto ya koyeba moto oyo afundi ye. (Mib. 19:16-19; 25:1) Lisusu, liboso bákata ete asali mpenza likambo, bato mibale to koleka basengelaki kopesa bilembeteli. (Mib. 17:6; 19:15) Bongo soki Moyisraele asali mabe, kasi kaka moto moko nde amonaki ye? Akokaki te kokanisa ete bakopesa ye etumbu te mpo na mabe yango. Yehova amonaki likambo oyo asalaki. Na libota, batata bazalaki na bokonzi, kasi ezalaki na ndelo. Na matata mosusu ya libota, mikóló ya engumba bazalaki na mokumba ya kokota likambo yango mpe kozwa ekateli ya nsuka.—Mib. 21:18-21.

²¹ *Mateya:* Yehova apesi biso ndakisa ya kokoka; asalaka ata likambo moko te ya kozanga bosembo. (Nz. 9:7) Apesaka mbano na baoyo batosaka mibeko na ye na bosembo nyonso, kasi apesaka etumbu na baoyo basalelaka bokonzi na bango na ndenge ya mabe. (2 Sa. 22:21-23; Ezk. 9:9, 10) Bato mosusu bakoki kosala mabe mpe ekoki komonana ete bazwi etumbu te, kasi na ntango oyo ebongi, Yehova akobimisa bango mpo básambisama. (Mas. 28:13) Mpe soki babongoli motema te, eumelaka te mpo

bámona ete “kokwea na maboko ya Nzambe ya bomoi eza-li likambo ya nsomo.”—Ebr. 10:30, 31.

MIBEKO EZALAKI KOBATELA MINGIMINGI BANANI?

²² Mibeko ezalaki kobatela mingimingi bato oyo baza-ngaki libateli, na ndakisa bitike, basi oyo mibali baku-fá mpe bapaya. Nzambe ayebisaki basambisi ya ekólo

22-24. (a) Mibeko ezalaki kobatela mingimingi banani, mpe liteya nini tozwi mpo na Yehova? (b) Likebisi nini ezali na Kobima 22:22-24?

Mpo na kosilisa matata, mikóló basengelaki
komonisa ete Yehova alingaka bato mpe bosembo
(Talá paragrafe 22)

Yisraele boye: “Osengeli te kopengwisa lisambisi ya moto oyo afandi mopaya to ya mwana mobali oyo tata akufá, mpe osengeli te kokanga ndanga elamba ya mwasi oyo mobali akufá.” (Mib. 24:17) Yehova azalaki mpenza kotyela baoyo bazangaki libateli likebi mingi. Mpe azalaki kopesa etumbu na baoyo bazalaki konyokola bango.—Tá-ngá Kobima 22:22-24.

²³ Lisusu, Mibeko ezalaki kobatela bato ya libota mpo bákwea te na lisumu ya kosangisa nzoto kati na bato ya libota moko. (Lev. 18:6-30) Na bokeseni na bato ya bikólo ya zingazinga, oyo bazalaki kopesa nzela, to kutu kondima likambo yango, bato ya ekólo ya Yehova basengelaki kotalela likambo yango ndenge Yehova azalaki kotalela yango: basengelaki koyina yango.

²⁴ *Mateya*: Yehova alingi ete bato oyo apesi bokonzi bálinga baoyo bazali na nse ya bokonzi na bango mpe bátyela bango likebi. Ayinaka masumu ya kosangisa nzoto mpe alingi ete bato nyonso, mingimingi baoyo bazangi libateli, bábatelama mpe bámona bosembo.

MIBEKO, “ELILI YA MAKAMBO MALAMU OYO EKOYA”

²⁵ Bolingo mpe bosembo ezali lokola mpema ná bomoi; awa na mabele, soki moko ezali te mosusu mpe ekozala te. Ntango tondimi mpenza ete Yehova asalelaka biso ma-

25-26. (a) Mpo na nini tokoki koloba ete bolingo mpe bosembo ezali lokola mpema ná bomoi? (b) Tokolobela nini na *Linóngi ya Mosenzeli* ya sanza ya 05/2019?

kambo na bosembo, tokolinga ye lisusu makasi. Mpe soki tozali kolinga Nzambe mpe mibeko na ye ya sembo, ekotinda biso tólinga basusu mpe tósalelaka bango makambo na bosembo.

²⁶ Kondimana ya Mibeko ya Moize esalisaki Bayisraele bázala na boyokani ya malamumu mpenza na Yehova. Kasi, basaleli ya Nzambe batikaki kotosa Mibeko ya Moize ntango Yesu akokisaki Mibeko, mpe eloko moko ya malamumu koleka ezwaki esika na yango. (Rom. 10:4) Ntoma Paulo alobaki ete Mibeko ezalaki “elili ya makambo malamumu oyo ekoya.” (Ebr. 10:1) Tokolobela mwa makambo malamumu yango mpe ndenge bolingo mpe bosembo esalaka mosala na lisangá ya bokristo, na *Linóingi ya Mosenzeli* ya sanza ya 05/2019.

BILILINGI Ezipeli: Mama moko Moyisraele azali kobongisa bilei mpe kobeta masolo elongo na bana na ye ya basi. Na mopanzi kuna, tata azali kolakisa mwana ya mobali ndenge ya kobatela mpate. **Lokasa 49:** Na boboto nyonso, mikóló na porte ya engumba bazali kosalisa mwasi moko oyo mobali akufá ná mwana na ye oyo moto moko ya mombongo abubi.

NDENGE NINI MIBEKO YA MOIZE EMONISI:

■ ete Yehova alingaka basaleli na ye?	■ ete Yehova alingaka bosembo?	■ ndenge oyo Yehova atalelaka baoyo bazangi libateli?

Libula ya bokristo esalisi ngai nakola malamumu na elimo

LISOLO YA WOODWORTH MILLS

TOKÓMAKI na Ebale Niger na katikati ya butu. Ebale yango ezalaki monene pene na kilomètre moko na ndambo mpe mai na yango ezalaki kotiyola mbangu mpenza. Etumba ezalaki kondongwana kati na bana-mboka Nigeria, na yango kokatisa ebale yango ezalaki likama mpenza. Kasi, *esengaki* kaka tókatisa yango, mbala ebele. Nini esalaki ete nakóma tii esika wana? Nabetela bino ndenge makambo ezalaki liboso nabotama.

Na 1913, papa na ngai John Mills azwaki batisimo na engumba New York ntango azalaki na mbula 25. Ndeko Russell nde asalaki diskur ya batisimo. Mwa moke na nsima, Papa akendaki na ekólo Trinité, epai abalaki Constance Farmer, oyo azalaki Moyekoli ya Biblia ya molende. Papa azalaki kosalisa moninga na ye William Brown alakisa “Foto-Drame ya bozalisi.” Basalaki yango tii ntango batindaki Ndeko Brown ná mwasi na ye na Afrika ya Westi na 1923. Papa ná Mama, oyo bazalaki na elikya ya kokende likoló, bakobaki kosala na ekólo Trinité.

BABOTI NA BISO BAZALAKI KOLINGA BISO

Papa ná Mama babotaki bana libwa; bapesaki mwana na bango ya liboso nkombo ya Ndeko Rutherford, oyo azalaki prezida ya la Société na ntango wana. Ntango ngai mwana ya mibale nabotamaki na mokolo ya 30/12/1922, bapesaki ngai nkombo ya Ndeko Clayton Woodworth, oyo azalaki kokoma masolo ya zulunalo *L'Âge d'Or* (lelo *Lamuká!*). Baboti na biso batángisaki biso nyonso kelasi, kasi ya milaimilai te. Bazalaki nde kolendisa biso tómyela mikano ya elimo. Mama azalaki mpenza na mayele ya kondimisa moto makambo oyo Makomami elobi. Papa azalaki kosepela mpenza kobetela biso masolo ya Biblia, azalaki kosala bajeste nzoto mobimba mpo na kosalisa biso tómona makambo yango na makanisi.

Milende na bango ebotaki mbuma ya malamumu. Na bana mitano ya mibali, misato tokotaki Eteyelo ya Gileade. Banteko na biso misato ya basi basalaki mosala ya mobongisinzela bambula ebele na Trinité mpe Tobago. Na nzela ya mateya mpe ndakisa na bango ya malamumu, baboti na biso

balonaki biso “na ndako ya Yehova.” Malendisi na bango esalisaki biso tótíkala kuna mpe tókola “na mapango ya Nzambe na biso.”—Nz. 92:13.

Ndako na biso ekómaki esika ya kokutana mpo na mosala ya kosakola. Babongisi-nzela bazalaki koya wana, mpe mballa mingi bazalaki kobeta masolo ya Ndeko George Young, misionere mpe mwana-mboka Canada oyo ayaki na Trinité. Baboti na ngai bazalaki kobeta na esengo masolo ya Ndeko Brown ná mwasi na ye, oyo bazalaki baninga na bango ya mosala, mpe na ntango wana bazalaki na Afrika ya Westi. Nyonso wana etindaki ngai nabanda kosakola ntango nazalaki na mbula zomi.

NDENGE NABANDAKI MOSALA

Na ntango wana, mikanda na biso ezalaki polelepolele; ezalaki kosambwisa mangomba ya lokuta, mombongo ya lokoso mpe politiki mabe ya mokili oyo. Na yango, na 1936, bakonzi ya mangomba batyaki guverneri ya Trinité songisongi apekisa mikanda nyonso ya Watch Tower. Tobombaki mikanda, kasi tokobaki kosalela yango tii nyonso esilaki. Tozalaki kosakola, tolati bapapye ya minene mpe tozali kokabola nkasa ya libyangi wana tozalaki kotambola na makolo mpe na velo. Elongo na bandeko oyo bazalaki kosalela motuka oyo ezalaki na bikóliseli-loláká, oyo bautaki na engumba Tunapuna, tosakolaki ata na bamboka ya kati mpenza ya Trinité. Ezalaki esengo mpenza! Kozala na bandeko ndenge wana esalaki ete nazwa batisimo ntango nazalaki na mbula 16.

Ndakisa ya baboti na biso mpe makambo oyo nakutakiki na yango na bomwana epesaki ngai mposa makasi ya kozala misionere. Mposa yango ezalaki kaka makasi ntango nakendaki na Esanga Aruba na 1944, kosala elongo na Ndeko Edmund Cummings. Tosepelaki ndenge tosangisaki bato zomi mpo na Ekaniseli ya 1945. Mbula oyo elandaki, lisangá ya liboso esalemaki na esanga yango.

Mwa moke na nsima, nateyaki Oris Williams, mwana mwasi moko oyo tozalaki kosala na ye esika moko. Oris azalaki kobimisa bantembe mpo na kolongisa mateya oyo bateyaká ye. Kasi, ntango nabandaki koyekola na ye Biblia, akangaki ntina ya mateya ya Liloba ya Nzambe mpe azwaki batisimo na mokolo ya 05/01/1947. Kendekende, tolinganaki mpe tobalanaki. Abandaki mosala ya mobongisi-nzela na sanza ya 11/1950. Nsima ya kobala Oris, bomoi na ngai ebongaki lisusu.

ESENGO YA KOSALA NA NIGERIA

Na 1955, babengisaki biso na Eteyelo ya Gileade. Ntango tozalaki komibongisa mpo na kokende, ngai ná Oris totikaki misala na biso, totékaki ndako na biso ná biloko mosusu, mpe tolongwaki Aruba. Na mokolo ya 29/07/1956, tozwakiki diplome na kelasi ya mbala ya 27 mpe batindaki biso na Nigeria.

Mpo na ntango yango, Oris alobaki boye: “Elimo ya Yehova ekoki kosalisa moto amesana na mikakatano ya bomoi ya misionere. Na bokeseni na mobali na ngai, nalingakiki ata moke te kozala misionere. Nazalaki nde kolinga kozala na ndako na ngai mpe kobokola bana. Nabongolaki makanisi

A Bandeko ya Tunapuna mpe motuka oyo ezalaki na bikóliseli-loláká

B Elongo na Oris, bomoi na ngai ebongaki lisusu

C William Brown, oyo bazalaki kobenga “Brown Biblia,”
ná mwasi na ye Antonia balendisaki biso mingi

D Elongo na bandeko ya Betele na Lagos, Nigeria, na 1957

E Liyangani “Bato oyo bamipesi,” oyo esangisaki mikili mingi, ezalaki na bayangani 121128 mpe esalemaki na minoko 17, kati na yango Ibo

ntango namonaki ete mosala ya kosakola nsango malamumu esengeli kosalema na lombangu. Ntango tozwaki diplome ya Gileade, nazwaki ekateli ya komipesa mpenza na mosala ya kosakola lokola misionere. Ntango tomataki na masuwa *Queen Mary*, Ndeko Worth Thornton, oyo azalaki kosala na biro ya Ndeko Knorr, ayaki kotombela biso ‘Mobembo malamumu!’ Alobaki na biso ete tokei kosala na Betele. Ngai nalobaki, ‘Te!’ Kasi, eumelaki te namesanaki mpe nakómaki kosepela na Betele, epai nasalaki misala ndenge na ndenge. Nazalaki kosepela mingi kosala esika oyo bayambaka bato. Nalingaka bato, mpe mosala yango esalisaki ngai nakutanaka na bandeko ya Nigeria. Mingi bazalaki koya bilamba ebebi na putulu, nzoto elambi, na mposa ya mai mpe na nzala. Ezalaki esengo kopesa bango bilei mpe kobondisa bango. Nyonso wana ezalaki mosala mosantu epai ya Yehova, mpe ezalaki kosepelisa ngai mpe kopesa ngai esengo.” Ya solo, mokumba nyonso esalaki ete tókola na elimo.

Mokolo moko na 1961, ntango tokutanaki elongo na libota na Trinité, Ndeko Brown abetelaki biso mwa masolo ya makambo ya malamumu oyo akutanaki na yango na Afrika. Ngai

mpe nalobelaki bokoli oyo ezalaki na Nigeria. Ndeko Brown ayambaki ngai na boboto mpe alobaki na Papa ete: “Johnny, okómá na Afrika te, kasi mwana na yo Woodworth, akómá kuna!” Papa alobaki na ngai: “Woodworth, kobá na mosa-la na yo! Kotika te!” Malendisi wana oyo eutaki epai ya bato oyo bakómeli na elimo ebakisaki mposa na ngai ya komipe-sa lisusu koleka na mosala ya kosakola.

Na 1962, nazwaki libaku ya kokota lisusu kelasi ya mbala ya 37 ya Gileade, oyo eumelaki sanza zomi. Ndeko Wilfred Gooch, oyo na ntango wana azalaki mokengeli ya Betele ya Nigeria, akotaki kelasi ya mbala ya 38 mpe batindaki ye na Angleterre. Na yango, mokumba ya mokengeli ya Betele ekómaki epai na ngai. Lokola Ndeko Brown, nasalaki mibembo ebele; nayekolaki koyeba bandeko ya Nigeria mpe kolinganga bango mingi. Atako bazalaki na biloko mingi te ya mokili, ndenge ezalaka na mikili ya bozwi, esengo na bango mpe ndenge bazalaki kosepela na oyo bazalaki na yango emonisaki ete esengo ya solosolo eutaka na mbongo te mpe na biloko ya mokili te. Na kotalela bomoi na bango, ezalaki esengo mpenza komona ndenge bazalaki kolata bilamba ya peto, ya malamumu mpe oyo ebongi na makita. Ntango bazalaki kokende na mayangani ya minene, mingi bazalaki koya na mituka ya minene mpe na *bolekaja** (mituka ya polele na mipanzi oyo bana-mboka bazalaki kosala). Na mituka yango, mbala mingi bazalaki kokoma maloba ya kobenda likebi. Moko na yango ezalaki: “Mwa matangá ya mai ekoki kokóma ebale monene.”

* Talá *Lamuká!* ya 08/07/1972, nk. 24-26, na Français.

Maloba yango ezali solo! Molende ya moto nyonso ezali na ntina; biso mpe tobakisaki ya biso. Na 1974, longola États-Unis, Nigeria ekómaki ekólo ya liboso oyo ekokisaki basakoli 100 000. Mosala ekolaki mpenza!

Na ntango ya bokoli yango, bitumba ya bana-mboka eyaki ndongo kobanda 1967 tii 1970. Na boumeli ya basanza, bandeko na biso oyo bazalaki na Biafra, na ngámbo mosusu ya Ebale Niger, bazalaki lisusu te kosolola na Betele. *Tosengelaki* komemela bango bilei ya elimo. Ndenge nalobaki yango na ebandeli, na lisalisi ya libondeli mpe kotyela Yehova motema, tokatisaki ebale yango mbala ebele.

Nabosanaka ata moke te ndenge mibembo yango ezalaki mpasi; tozalaki kokutana na basoda ya nkanza, maladi, mpe makama mosusu. Koleka na bisika oyo basoda ya ekólo bakangaki nzela ezalaki likama, kasi ezalaki likama mingi koleka kokatisa na ngámbo ya Biafra. Mokolo moko, nakatisaki Ebale Niger na butu na bwato moko oyo ezalaki kome ma bato longwa na engumba Asaba tii na engumba Onitsha, mpe nakendaki kolendisa bakengeli na engumba Enugu. Nasalaki mobembo mosusu mpo na kolendisa bankulutu na engumba Aba, esika bapekisaki bato bápélisa miinda ya lotiliki na butu. Na engumba Port Harcourt, tosalaki libondeli nokinoki mpo na kosilisa makita ntango basoda ya guvernema bazalaki kobundisa basoda ya Biafra.

Makita yango ezalaki libaku oyo ebongaki mpenza mpo na kosalisa bandeko bámona ete Yehova atyelaka bango likébi mpe mpo na kopesa bango toli oyo ebongi mpo bákota te na makambo ya politiki mpe bázala na bomoko. Bandeko

ya Nigeria babatelaki bosembo na bango na ntango yango ya matata makasi na mboka. Bamonisaki bolingo oyo ezalaki makasi koleka koyinana kati na bikólo, mpe babatelaki bomoko ya bokristo. Ezalaki mpenza libaku kitoko kozala elongo na bango na ntango wana ya komekama!

Na 1969, Ndeko Milton Henschel azalaki prezida na liyangani “Kimya na mabele,” oyo esangisaki mikili mingi na Yankee Stadium, na New York, mpe lokola nazalaki mosungi na ye, nayekolaki makambo mingi. Formasyo yango eya-ki mpenza na ntango oyo ebongi, mpo na 1970, tosalaki liyangani “Bato oyo bamipesi,” oyo esangisaki mikili mingi na Lagos, na Nigeria. Lokola bitumba ya bana-mboka eutaki kosila, tolongaki kosala liyangani yango kaka na lisalisi ya Yehova. Esalemaki na minoko 17, mpe bayangani bazalaki 121128. Ndeko Knorr ná Ndeko Henschel mpe bapaya oyo bautaki États-Unis ná Angleterre bamonaki ndenge bayekoli ya sika 3775 bazwaki batisimo; ezalaki moko ya mabaku oyo batisimo ezalaki na bato ebele bongo kobanda pantekote! Nabanzi ete ezali ata na eleko moko te na bomoi na ngai oyo nazalaki na makambo ebele ya kosala lokola na ntango ya kobongisa liyangani yango. Motángo ya basakoli ezalaki komata na ndenge ya kokamwa!

Na boumeli ya mbula koleka 30 oyo nasalaki na Nigeria, nazwaki mpe libaku ya kosala lokola mokengeli-motamboli mpe lokola mokengeli ya zone na Afrika ya Westi. Bamisionere bazalaki na esengo ndenge nazalaki kotyela mokomoko na bango likebi mpe kolendisa bango! Ezalaki esengo komonisa bango ete ebongiseli ya Yehova ebosani bango te! Mosala

yango eteyaki ngai ete kotyela moto mokomoko likebi ezali lolenge oyo eleki malamumu ya kosalisa bango bámba kosalela Yehova mpe bábatela bomoko ya ebongiseli ya Yehova.

Ezalaki kaka na lisalisi ya Yehova nde tolongaki maladi mpe mikakatano oyo bitumba ebimisaki. Tozalaki ntango nyonso komona mapamboli na ye. Oris alobaki boye:

“Tobelaki malaria mbala ebele. Mokolo moko ntango Woodworth abelaki, bamemaki ye na lopitalo na Lagos, wana azali komiyeba te. Bayebisaki ngai ete mbala mosusu akobika te, kasi likambo ya esengo, abikaki! Ntango makanisi ezongaki, ateyaki lifulume oyo azalaki kolandela ye makambo etali Bokonzi ya Nzambe. Na nsima, tokendaki kotala Nwambiwe, lifulume yango, mpo na kolandela mposa oyo amonisaki. Andimaki solo mpe na nsima akómaki nkulutu na lisangá ya Aba. Ngai mpe nasalisaki bato ebele, ata mpe bandimi ya solosolo ya lingomba ya Mizilma, bámba basaleli ya Yehova ya molende. Tozalaki na esengo mingi ndenge toyekolaki koyeba mpe kolinga bato ya Nigeria, mimeseno na bango, bonkoko na bango mpe monoko na bango.”

Liteya mosusu oyo tozwaki yango oyo: Mpo tókókisa malamumu mokumba na biso na mboka mopaya, tosengelaki kolinga bandeko, ata soki mimeseno na bango ekeseni mpenza na oyo ya biso.

MIKUMBA YA SIKÁ

Nsima ya kosala na Betele ya Nigeria, na 1987 tozwaki mokumba ya sika; batindaki biso bamisionere na esanga kitoko ya Saint Lucia, na Caraïbes. Tosepelaki na mokumba

Nalingaki Oris mingi mbula 68 oyo tofandaki na libala

yango, kasi ezalaki mpe na mikakatano na yango. Na bo-keseni na Afrika, epai mobali azalaki kobala basi *ebele*, na Saint Lucia, mokakatano ezalaki ete mwasi ná mobali bazalaki kofanda esika moko kozanga ete *bábalana* ndenge esengeli. Nguya ya Liloba ya Nzambe etindaki bayekoli na biso mingi ya Biblia básala mbongwana oyo esengeli.

Wana tozalaki kokóma mikóló mpe makasi na biso ezalaki kosila, na bolingo nyonso, Lisangani ya Mikóló-Bakambi etindaki biso na biro monene na Brooklyn, na États-Unis, na 2005. Tii lelo, napesaka Yehova matóndi mokolo na mokolo mpo na Oris. Akufaki na 2015, mpe nakoki kolimbola te

ndenge oyo namiyokaka mpo azali te. Azalaki moninga mpe mwasi malamumu, azalaki na bizaleli ya malamumu mpenza. Nalingaki ye mingi mbula 68 oyo tofandaki na ye. Tomonaki ete sɛkɛɛ mpo na kozala na esengo, ezala na libala to na lisangá, ezali kotosa bokonzi, kolimbisa na motema moko, kozala na komikitisa, mpe komonisa bizaleli ya mbuma ya elimo.

Ntango tokutani na makambo ya kolembisa nzoto, tozalaki kobondela Yehova mpo asalisa biso tókoba kosalela ye. Soki tomesani na makambo ya sika, tozalaki ntango nyonso komona ete makambo ezalaki kobonga, mpe makambo ya malamumu koleka ezalaki koya na nsima!—Yis. 60:17; 2 Ko. 13:11.

Na Trinité mpe Tobago, Yehova apambolaki mosala ya baboti na biso mpe ya bandeko mosusu, mpo lapolo ya nsuka emonisi ete basambeli ya Yehova bakómi 9892. Na Aruba, bandeko basalaki makasi mpo na kokómisa makasi lisangá ya libosoliboso, esika nazalaki. Esanga yango ezali sikoyo na masangá 14 oyo ezali kokola malamumu. Na Nigeria, basakoli bakómi ebele mpenza, 381398. Mpe na esanga ya Saint Lucia, basakoli ya Bokonzi ya Yehova bazali 783.

Naleki sikoyo mbula 90. Nzembo 92:14 elobi mpo na baoyo balonami na ndako ya Yehova ete: “Bakokoba kokola na ntango ya nsuki mpɛmbɛ, bakozala kaka mafutamafuta mpe bakokauka te.” Nazali mpenza na botóndi mpo na bomoi oyo nalekisi na mosala ya Yehova. Libula ya bokristo oyo nazwaki esalisi ngai namipesa mingi mpenza na mosala ya Yehova. Na bolingo na ye ya sembo, Yehova asalisi ngai ‘nakola na mapango ya Nzambe na ngai.’—Nz. 92:13.

Lisolo ya boyekoli 6: Pɔsɔ ya 08-14/04/2019	2
Batelá bosembo na yo!	
Lisolo ya boyekoli 7: Pɔsɔ ya 15-21/04/2019	14
Luká komikitisa mpe sepelísá Yehova	
Lisolo ya boyekoli 8: Pɔsɔ ya 22-28/04/2019	27
Mpo na nini komonisa botɔndi?	
Lisolo ya boyekoli 9: Pɔsɔ ya 29/04–05/05/2019	39
Bolingo mpe bosembo na Yisraele ya kala	
LISOLO YA BOMOI	52
Libula ya bokristo esalisi ngai nakola malamumu na elimo	

ELILINGI YA EZIPELI: Yehova alingaki ete bana bábatelama malamumu mpe bázála na baboti oyo bazali kobɔkɔla bango na bolingo mpe bazali koteya bango (Talá lisolo 9, paragrafe 7-8)

Zulunalo oyo ezali ya koteka te. Ebimisami mpo na koteya bato Biblia na mokili mobimba, mpe mbongo mpo na kosala mosala yango eutaka na makabo oyo bato bapesaka na bolingo na bango moko. Mpo na kopesa likabo, kende na donate.jw.org.

Soki liyebisi ezali te, mikapo ya Makomami euti na *Biblia—Libongoli ya Mokili ya Sika*.

The Watchtower (ISSN 0043-1087) February 2019 is published by Watchtower Bible and Tract Society of New York, Inc.; L. Weaver, Jr., President; G. F. Simonis, Secretary-Treasurer; 1000 Red Mills Road, Wallkill, NY 12589-3299, and printed by Watch Tower Bible and Tract Society of South Africa NPC, 1 Robert Broom Drive East, Rangeview, Krugersdorp, 1739. © 2018 Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. Printed in South Africa.

**Okoki kokɔta na site jw.org®,
to kosalela kode oyo**

wbp19.02-LI
181106